

הג'וינט | קרן מוריס וויויאן וואהל

כשבית הופך לעיי חורבות - החירום האמיתי רק מתחיל

כשטיל פוגע בלב שכונת מגורים, הרשויות המקומיות הן עמוד השדרה של ההתאוששות. שותפות נכונה בין ממשלה, פילנתרופיה, קרנות וארגונים חברתיים יכולה להיות "מכפיל כוח" שמאפשר לפעול מהר באופן אפקטיבי יותר, כך שאף אחד לא יישאר מאחור. המהלכים שייצאו אל הפועל באופן מידיי ובטווח הארוך יכריעו האם אדם יחזור לתפקוד - או יידרדר.

הפגיעה מחייבת את הרשות המקומית לנהל אירוע רב מערכתי בעומס קיצוני. פגיעת הטיל היא אבן שנזרקת לנהר: היא יוצרת נתז ראשוני הכואב מכול. אלה החיים שנגדעו באחת והנפגעים הרבים שזעקתם מהדהדת בין ההריסות. מיד אחריו מגיעות אדוות של צרכים אנושיים ששוטפים את המערכות העירוניות. במציאות שבה המשאבים מוגבלים והפערים בין הרשויות גדולים, נוצר קושי אקוטי במתן מענה לצרכים הדחופים. חיוני לספק לרשויות כלים גמישים ומעטפת תמיכה מקצועית כדי למנוע את קריסת המערכת ולאפשר לרשות שנפגעה להתמודד בכל החזיתות.

מה עובר על עיר אחרי פגיעה ישירה

ב־24-72 השעות הראשונות, הרשות המקומית נדרשת להפעיל כמה "מבצעים" במקביל:

- פינוי המשפחות וניתוק מביתן. משפחות יוצאות כמעט בלי כלום. נדרשים פתרונות זמניים מכבדים, נגישים ובטוחים - במיוחד כשמדובר בילדים, קשישים ואנשים עם מוגבלות.
- הצפת מערכות רווחה בן לילה. מחלקות הרווחה הופכות לקו הראשון של תמיכה נפשית, מענה למשפחות, תיווך בין גורמים, וליווי מתמשך - לעיתים בלי יכולת תגבור מיידית.
- התמודדות עם גל בירוקרטיה דווקא ברגע הכי קשה. ביטוח, פיצויים, מסמכים, הערכות נזק, אישורי רפואה, שאלות דיור - תהליכים מורכבים גם בשגרה הופכים כמעט בלתי אפשריים אחרי פגיעה.
- "המשבר השקט" של האוכלוסיות הפגיעות. קשישים ואנשים עם מוגבלות עלולים להידרדר במהירות כשהשגרה מתפרקת - טיפול שנקטע, בדידות, דיור זמני לא נגיש, אובדן רשתות תמיכה.

שני מודלים שנבנו בדיוק ל"יום שאחרי"

במהלך המערכה הקודמת מול איראן, פיתחנו ושכללנו שני מודלים משלימים - מודל אחד המסייע לייצוב מהיר של הרשות המקומית והקהילה, ומודל שני המספק ליווי אינטנסיבי לאנשים הפגיעים ביותר כדי שלא יישארו לבד ואולי אף יתדרדרו כתוצאה מהפגיעה שחוו.

מודל 1: תוכנית הסיוע ההומניטרי - מענה מהיר המחזק את הרשות המקומית

במערכה הקודמת, תוכנית הסיוע ההומניטרי פעלה בטמרה, בת ים, בני ברק ובבאר שבע - בשל היקף הצרכים ההומניטריים העצום בקרב אוכלוסיות פגיעות בערים אלה. במערכה הנוכחית הפעלנו את המערך בבית שמש וזרזיר בצפון, ובבאר שבע (שוב), דימונה וערד בדרום.

התוכנית כוללת:

- **סיוע חומרי מיידי לתושבים שביתם נפגע -** ביגוד, טואלטיקה, ציוד לילדים ועוד. באמצעות שותפות עם ארגון 'שינוע חברתי', שמאפשר הגעה מהירה לשטח.
- **תקציב גמיש לצרכים דחופים שעולים מהשטח בעת אירועי חירום -** הגמישות מאפשרת להגיב מהר, בלי עיכובים בירוקרטיים. הרשות המקומית, בשיתוף ובייעוץ מומחה מטעמנו מוציאים לפועל מגוון פתרונות סיוע, ובהם: תגבור כוח אדם, סיוע לאוכלוסיות פגיעות בשעת חירום, הנגשה, רכש דחוף, תרגום, מענה לצרכים זמניים ועוד.
- **ציוד רפואי וחילוץ לצוותי החירום ברשות -** מתנדבי צוותי הסע"ר (סיוע עצמי ראשוני) הוכיחו בסבבי הלחימה האחרונים כי הם קו ההגנה הראשון של הקהילה. כדי לממש את הכשרתם המקצועית, חיוני לצייד את הצוותים בציוד רפואי ובאמצעי חילוץ מתקדמים; שכן, המענה הראשוני בשטח שהם נותנים מכריע בין חיים למוות – עוד בטרם הגעת כוחות הביטחון וההצלה. אנחנו ממשיכים לסייע בהצטיידות, בריענון ובתמיכה בהכשרתם של הכוחות החיוניים הללו.
- **גיוס עובדים ייעודיים** לשלושה עד שישה חודשים לחיזוק מחלקות הרווחה הפעלת תוכנית החירום שלנו, 'תומך קהילתי', מאפשרת לרשות להעניק לקשישים ולאנשים עם מוגבלות רשת ביטחון קריטית: רצף טיפולי, איתור סיכונים בזמן אמת וקשר אישי רציף עם כל מי שעלול 'להיעלם' מהמערכת ברגעי המשבר, כולל כאלו שהרווחה איננה מכירה בעבודתה השוטפת.

מודל 2: "עד הבית" – מיזם סיוע ייעודי שנועד לתמוך במשפחות שאיבדו את ביתן בעקבות נזקי המלחמה

תוכנית "עד הבית" פותחה במהלך המערכה הקודמת מול איראן ופעלה בערים רמת גן, בת ים ובבאר שבע. התוכנית מתמקדת באוכלוסיות פגיעות הזקוקות לליווי אישי וצמוד בתהליכי החזרה לביתם או לבית חלופי. כגון קשישים, אנשים עם מוגבלויות ומשפחות בסיכון שאיבדו את ביתן.

בעקבות הפגיעות הקשות במערכה הנוכחית, הרחיבה התוכנית את פעילותה והיא החלה לפעול בחירום הנוכחי בבית שמש ובבאר שבע.

המעטפת המקצועית של היוזמה כוללת ליווי אישי צמוד לאורך כל שלבי המעבר: החל ממיצוי זכויות מול הרשויות, לצד התמודדות עם תהליכי בירוקרטיה, דרך איתור דיור חלופי ומותאם, ניהול תהליכי שיפוץ והצטיידות, ולעיתים סיוע ממוקד כגון חזרה לעולם העבודה. מטרת העל היא להעניק פתרון מגורים יציב, קבוע ומותאם לצרכים האישיים של כל אחד ואחת, על מנת שיאפשר למשפחות להשתקם ולצאת מהמשבר לדרך חדשה.

מודלים חדשניים במענה למציאות משתנה

לצד מודלי ההפעלה למצבי חירום מיידיים ומתמשכים, עולה הצורך בפיתוח מודלים חדשניים שיבטיחו רציפות טיפולית לאוכלוסיות בסיכון ולכלל התושבים אשר רבים מהם מוצאים עצמם נזקקים לשירותי רווחה דווקא בעתות משבר. כך נולד מודל מח"ר (מעטפת תמיכה ברווחה ברשויות): בשיתוף משרד הרווחה והביטחון החברתי במחוז צפון, פיתחנו מערך הפועל כיום בשבע רשויות בצפון הארץ, ואנו עוסקים בימים אלו בכניסה לארבע רשויות נוספות. המודל נותן מענה למציאות הביטחונית המורכבת, שהולידה פערים עמוקים בשירותי רווחה ומחסור חריף בכוח אדם. היא מעניקה לרשות את הכלים לספק את צרכי התושבים גם כשהשטח בוער וחשוב מכך, מבססת את היכולת שלה להוות גורם רלוונטי ומשפיע עבורם גם בתהליכי השיקום ביום שאחרי.

מה שותפים אסטרטגיים יכולים לעשות – ומהר

הפער בין הרצון של הרשות המקומית לפעול מהר לבין המגבלות הרגולטוריות, המחסור בכוח אדם וזמני הביצוע המורכבים מחייב חיבור חכם בין ממשלה, רשויות, פילנתרופיה וארגונים חברתיים גדולים

שלוש החלטות יכולות לייצר אפקט גדול במיוחד:

1. **לאפשר מימון גמיש** - תקציבים גמישים מאפשרים לרשות לפתור בעיות אקוטיות בזמן אמת.

2. **להשקיע באנשים** - מסגרות התנדבות מקומיות, קהילתיות מהוות מכפילי כוח באירועי חירום, מחזקים את תחושת המסוגלות, הביטחון והחוסן של הקהילה כולה.

3. **לתקצב ולבצע היערכות למוכנות מקומית** - מודלים מוכנים מראש, תוכניות חירום כגון תומכים קהילתיים וליווי פרטני מונעים מאנשים פגיעים ליפול בין הכיסאות. שותפויות ויכולת פריסה מהירה מצמצמים נזק ומורידים עלויות התאוששות ארוכות טווח.

החוסן הלאומי מתחיל בבית

הבסיס לחוסן לאומי טמון בחיזוק היכולת המקומית - זו שמכירה את השטח מקרוב ויודעת לזהות את צרכיה המדויקים של הקהילה בזמן אמת.

חובה להמשיך ולייעל את הכלים הללו, להשקיע בהון האנושי ובגמישות התפעולית, לסייע לרשויות המקומיות כך שיהיו מצוידות ומוכנות לא רק למאמצי השיקום של היום, אלא לכל אתגר שיעמוד לפתחו של העורף הישראלי בעתיד.

מאקרו חברה
מבית קמפוס ג'וינט-וואהל